

5. Лазорко О., Шевцова Т. Дослідження психоемоційних станів підлітків з різним рівнем резильєнтності під час війни. Психологічні перспективи, (40), 2022. 87–103. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-40-laz>
6. Обухівська А. Г., Ілляшенко Т. Д. Психологічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану: методичні рекомендації. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2022. 68 с.
7. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін. ; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с
8. Стражник Ю.Г. Аналіз сутності і генеза поняття «резильєнтність» у науковій літературі. Журнал «Наукові інновації та передові технології». 2023. Вип. 14(28). С. 1290–1300. – Режим доступу до ресурсу: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-1290-1300](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-1290-1300)

**УДК 159.922.76:37.043.2-056.2/.3**

**Дрозд Лариса,**  
старший викладач кафедри технологій  
корекційної та інклюзивної освіти, логопедії  
та реабілітології, Полтавський  
національний педагогічний університет  
імені В. Г. Короленка, м.Полтава  
**Тігла Яніна,** здобувач першого  
(бакалаврського) рівня вищої освіти,  
Полтавський національний педагогічний  
університет імені В. Г. Короленка,  
м.Полтава

## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ООП: ВІД РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ ДО УСПІШНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

*У статті досліджується комплексна модель психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП) на різних етапах їхнього розвитку та навчання. Представлено теоретичне обґрунтування та практичні підходи до організації системи підтримки, починаючи від раннього втручання і до*

повноцінної інтеграції в освітній простір. На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних практик визначено ключові компоненти ефективного супроводу: міждисциплінарна взаємодія фахівців, індивідуалізація освітніх траєкторій, активне залучення сім'ї та створення інклюзивного середовища. Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо впровадження системи комплексного супроводу в умовах сучасної освітньої парадигми.

**Ключові слова:** психолого-педагогічний супровід; діти з особливими освітніми потребами; раннє втручання; інклюзивне середовище; комплексна модель психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

The article explores a comprehensive model of psychological and pedagogical support for children with special educational needs (SEN) at different stages of their development and education. The article presents a theoretical justification and practical approaches to the organization of a support system, starting with early intervention and ending with full integration into the educational space. Based on the analysis of domestic and foreign practices, the key components of effective support are identified: interdisciplinary interaction of specialists, individualization of educational trajectories, active family involvement and creation of an inclusive environment. The practical significance of the study is to develop recommendations for the implementation of a comprehensive support system in the context of the modern educational paradigm

**Key words:** psychological and pedagogical support; children with special educational needs; early intervention; inclusive environment; a comprehensive model of psychological and pedagogical support for children with special educational needs.

Сучасна система освіти в Україні переживає фундаментальні трансформації, спрямовані на забезпечення інклюзивного, доступного та якісного навчання для всіх дітей, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Однак аналіз практики психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП виявляє низку суперечностей між декларованими принципами інклюзії та їх реальним втіленням, між науково обґрунтованою необхідністю раннього втручання та відсутністю системних механізмів його забезпечення, між потребою у безперервності супроводу та фрагментарністю підтримки на різних освітніх етапах. Особливо гострою

залишається проблема узгодженості дій різних інституцій та фахівців, залучених до процесу супроводу, що часто призводить до дублювання функцій або, навпаки, до утворення «білих плям» у системі підтримки. Ситуація ускладнюється недостатньою розробленістю методологічних засад комплексного супроводу, який охоплював би весь шлях розвитку дитини від раннього віку до успішної соціальної та професійної інтеграції, а також браком адаптованого діагностичного інструментарію та технологій індивідуалізації підтримки для різних нозологічних груп. Вирішення цих проблем потребує наукового обґрунтування та практичної розробки цілісної системи психолого-педагогічного супроводу, яка забезпечуватиме своєчасність, послідовність та ефективність підтримки дітей з ООП на всіх етапах їхнього розвитку [1; 4; 5; 6].

Актуальність і значущість психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами зумовлена стрімким зростанням кількості дітей, які потребують спеціалізованої підтримки для успішної інтеграції в освітній простір та суспільство. Раннє втручання як перший етап системного супроводу набуває особливої ваги, оскільки науково доведено, що своєчасна діагностика та корекційна робота в перші роки життя суттєво підвищують шанси дитини на повноцінний розвиток і соціалізацію. Сучасні освітні системи стикаються з викликом забезпечення наступності та безперервності супроводу на всіх етапах розвитку дитини – від раннього дитинства до професійного самовизначення. Міждисциплінарний підхід і ефективна командна робота фахівців різного профілю стають ключовими факторами створення системи підтримки, яка враховує унікальні потреби кожної дитини та максимально сприяє розкриттю її потенціалу. Залучення родини як повноправного партнера у процес психолого-педагогічного супроводу значно підвищує ефективність корекційно-розвивальної роботи та забезпечує генералізацію набутих дитиною навичок у різних життєвих контекстах. В умовах формування інклюзивного суспільства розробка та впровадження науково обґрунтованих моделей психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП від раннього віку до дорослості набуває не лише освітнього, але й соціального та

гуманітарного значення, відображаючи рівень розвитку суспільства та його готовність забезпечувати рівні можливості для всіх громадян.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці комплексної моделі психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, що забезпечує наступність підтримки від раннього втручання до успішної соціальної інтеграції. Дослідження спрямоване на визначення організаційно-методичних умов ефективної взаємодії всіх учасників процесу супроводу та розробку технологій індивідуалізації підтримки відповідно до особливостей розвитку дитини на різних вікових етапах.

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в Україні активно досліджується плеядою видатних науковців, чиї фундаментальні праці заклали теоретико-методологічні основи вітчизняної системи інклюзивної освіти та раннього втручання (А. А. Колупаєва, С. В. Литовченко, О. В. Мартинчук, Т. В. Скрипник, Н. В. Савінова, О. М. Таранченко, А. Г. Шевцов та інші) [1; 4; 5; 6; 7]. Вчені досліджували проблеми наступності психолого-педагогічного супроводу на різних етапах освіти, що забезпечує єдність підходів до підтримки дітей з ООП протягом усього освітнього шляху. Українські науковці підтверджують ефективність комплексних програм раннього втручання, де особливого значення набуває створення індивідуальних маршрутів розвитку, адаптованих до конкретних потреб дитини. Комплексна оцінка розвитку дитини з ООП є основою для розробки оптимальних освітніх та корекційних стратегій. Психолого-педагогічний супровід передбачає постійний моніторинг динаміки розвитку та адаптацію методів відповідно до змін. Співпраця фахівців із сім'єю дитини має стати обов'язковим елементом супровідної роботи[1; 4; 5; 6; 7].

Одним із ключових аспектів супроводу дітей з ООП є мультидисциплінарна команда, що об'єднує педагогів, психологів, логопедів, реабілітологів та соціальних працівників. За даними досліджень, успішна інтеграція дитини у заклад освіти значною мірою залежить від узгодженості дій усіх учасників команди. Створення індивідуальної програми розвитку дитини має базуватися на принципах інклюзивної освіти. Важливим залишається розвиток гнучких освітніх програм та системи

підготовки кадрів. Результативна інтеграція дітей з особливими потребами є можливою лише за умови комплексної підтримки та індивідуалізації навчального процесу. Перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні залежать від рівня державної підтримки та суспільного усвідомлення цінності різноманітності. Інноваційні підходи в супроводі дітей з ООП мають стати нормою для сучасної освітньої практики. Подальші дослідження у цій сфері повинні бути спрямовані на удосконалення моделей підтримки[1; 4; 6; 7].

Аналіз наукових джерел дозволяє нам запропонувати комплексну модель психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, яка базується на принципах безперервності, мультидисциплінарності та індивідуалізації допомоги та концепції наступності допомоги на всіх етапах розвитку. Основою моделі є ідея інтеграції медико-соціального, психолого-педагогічного та освітнього супроводу в єдиний процес[1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Раннє втручання розглядається як вихідний етап, що охоплює період від народження до трьох років і включає скринінг, діагностику та первинну допомогу та спрямований на попередження вторинних ускладнень і стимулювання всебічного розвитку дитини. Співпраця фахівців різних галузей (медицина, психологія, соціальна робота, педагогіка) є необхідною для забезпечення повного спектру підтримки. Модель передбачає активне залучення родини до процесу прийняття рішень і формування індивідуального плану розвитку. Особлива увага приділяється виявленню сильних сторін дитини та побудові підтримки на їх основі. Раннє втручання має створювати передумови для подальшої інтеграції у суспільство[4; 5].

На другому етапі модель передбачає активну участь дитини в освітньому процесі з урахуванням її індивідуальних можливостей та потреб. Інклюзивний освітній супровід у дошкільних закладах забезпечує перехід від раннього втручання до активного залучення дитини у соціальне середовище. Створення інклюзивного середовища є невід'ємною умовою ефективної соціалізації дітей з ООП. Організація освітнього процесу має будуватися за принципами універсального дизайну навчання. Індивідуалізовані програми розвитку адаптуються відповідно до змін у потребах дитини та результатів постійного моніторингу. Важливою складовою є

психоемоційна підтримка дитини та розвиток її життєвих навичок. Наступність підтримки на цьому етапі забезпечується тісною взаємодією педагогів, асистентів вчителя, психологів та соціальних працівників. Впровадження супровідних командних моделей підвищує ефективність адаптації дитини до вимог шкільного середовища. Комплексний супровід у початковій та базовій школі основним завданням має забезпечення академічної успішності та розвиток життєвих навичок. Супровід передбачає створення індивідуальної освітньої траєкторії, орієнтованої на сильні сторони та інтереси дитини. Важливою є підтримка самостійності дитини та її участі у плануванні власного навчання. Залучення шкільного психолога, логопеда, реабілітолога та інших фахівців є обов'язковим елементом комплексної підтримки. У моделі акцент робиться на розвиток навичок саморегуляції та самоорганізації. Особлива увага приділяється профілактиці емоційного вигорання учнів через формування позитивної мотивації до навчання. Психолого-педагогічний супровід спрямований на підтримку психологічного благополуччя дитини[1; 3; 4; 5; 6].

Третій етап моделі орієнтується на поступовий перехід до більшої самостійності та інтеграції у соціальне середовище: підготовка до переходу на наступні рівні освіти та професійної орієнтації. На цьому етапі важливим завданням є виявлення потенційних професійних інтересів та здібностей дитини. Модель передбачає проведення профорієнтаційних діагностик, консультувань і стажувань. Підтримка розвитку соціальної активності реалізується через залучення до громадських проектів і волонтерських програм. Інклюзія в освітнє середовище старшої школи або професійно-технічних закладів супроводжується індивідуальними адаптаціями навчального процесу. Збереження мультидисциплінарного супроводу забезпечує безперервність допомоги у процесі становлення самостійності дитини. Важливим принципом є формування реалістичних освітніх і життєвих планів з урахуванням можливостей і бажань особи [1; 4; 5].

Наступним етапом є підтримка під час переходу до дорослого життя, включаючи вищу освіту, працевлаштування та самостійне проживання. Система супроводу передбачає наставництво, психологічну підтримку та консультування з

життєвих питань. Особливого значення набуває розвиток життєвих компетентностей: управління фінансами, соціальна комунікація, вирішення побутових завдань. Модель передбачає створення умов для поступового зменшення обсягу допомоги з одночасним посиленням самостійності особи. Важливо підтримувати доступ до ресурсів громади та програм підтримки молоді з особливими потребами. Соціальна інтеграція розглядається як безперервний процес, що вимагає системної підтримки і адаптивності стратегій. Основним критерієм успішності на цьому етапі є якість життя особи[2; 7].

Завершальним компонентом комплексної моделі є довготривала підтримка у процесі дорослішання та адаптації до змін у життєвому контексті. Структури підтримки мають бути гнучкими і адаптивними до змін у потребах людини. Модель передбачає регулярний перегляд планів індивідуального розвитку і супроводу. Принцип партнерства між особою з ООП і службами підтримки є ключовим для збереження її автономії. Участь особи у прийнятті рішень щодо власного життя є обов'язковою умовою. Важливо забезпечувати доступ до програм професійного розвитку, додаткової освіти та громадської активності.

Безперервність супроводу має враховувати зміни освітніх, соціальних та професійних потреб особи з ООП. Формування автономності є головною метою підтримки на цьому етапі. Модель передбачає систематичне оновлення індивідуальних планів розвитку відповідно до нових життєвих обставин. Ключовими аспектами є розвиток здатності до самостійного прийняття рішень та залучення до громадського життя. Підтримка має зберігати баланс між автономією особистості та наданням необхідної допомоги. Таким чином, модель гарантує сталість, безперервність та орієнтацію на якість життя на всіх етапах життєвого циклу, цілісний та гнучкий супровід від раннього дитинства до дорослого життя.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Малишевська І. А. Організація командної професійної діяльності психолого-педагогічних фахівців в умовах інклюзивного освітнього середовища : Навч.-метод. посібник. Умань : «ВПЦ» Візаві, 2017. 130 с.

2. Мартинчук О. В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : Монографія. К.: Центр учбової літератури, 2018. 430 с.

3. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

4. Миронова С. Партнерство як провідний принцип забезпечення якості інклюзивного навчання. 2020. [Електронний ресурс]. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/>

5. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії: зб. тез доповідей: ред. колегія В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Н. І. Лазаренко, З. П. Ленів. Вінниця : «Планер», 2016. 416 с.

6. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>

7. Савінова Н. В., Берегова М. І. Характеристика рівнів сформованості дидактичних і практичних умінь і навичок майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. Science Rise: Pedagogical education. 2019. № 6 (33). Р. 4 – 10.

**УДК: 376.3.035.159.942.22**

**Микола Єфименко,**  
доктор педагогічних наук, професор,  
керівник авторського педагогічного  
Центру реабілітації рухом (АПЦРР)

## **ЦІЛІСНА ПРАКСИЧНА СИСТЕМА – ЯК ЇЇ ФОРМУВАТИ В ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ**

*В статті представлено авторський погляд на цілісну праксичну систему дітей із особливими освітніми потребами. Запропоновано послідовність опановування дітьми всіх видів праксису. Доведено, що першим має формуватись*